

АРХЕОГРАФІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ АНТОНА ПЕТРУШЕВИЧА

З іменем Антона Петрушевича (1821-1913) пов'язане становлення української археографії в Галичині. Проживаючи більшу частину свого життя у Львові, дослідник наполегливо працював у львівських бібліотках та архівах. З великою завзятістю збирав для свого домашнього архіву різні матеріали, документи, грамоти та інші раритети, присвячені історичній долі пам'яток краю.

Сам історик переконливо стверджував, що Львів є багатий уцілілими архівами греко-католицької та латинської архієпископій, де, починаючи з другої половини XIV ст., зберігаються важливі пергаментні грамоти як світських, так і духовних осіб, особливо королів, руських князів, румунських господарів, польських вельмож. Весь цей багатий історичний матеріал не був надрукований і ледве залишається відомим за погано оформленими рукописними списками і короткими витягами [15].

А.Петрушевич ґрунтовно вивчав рукописні матеріали. Володів німецькою, латинською і грецькою мовами та знав лексикон усіх інших слов'янських і європейських мов. Був феноменом серед науковців, бо для науки працював понад 50 років і встиг написати та видати так багато, як ніхто інший у Галичині [3, с. 130].

У 1844 році, коли йому виповнилось лише 23 роки, він склав каталог давньоукраїнських документів і передав у користування археографічній комісії у Петербурзі [1]. На ранньому етапі археографічної діяльності А.Петрушевич досліджував писемні пам'ятки з історії церков Галичини, зокрема пом'яники*. Сам історик відзначав, що давні церковні пом'яники, які збереглися по різних монастирях і церквах, є важливим джерелом для історії нашої церкви і краю. З них можна почерпнути дані про всіх відомих покровителів грецького благочестя, про благодійників і ктиторів руських монастирів та церков і, насамкінець, про імена руських дворянських родів [4].

Дослідник опублікував збірку грамот галицького князя Льва Даниловича. Він спростував достовірність цих документів, що надавались галицьким церквам і назвав так званими Леоновими грамотами. На думку А.Петрушевича, ці не автентичні грамоти датуються XVI-XVII ст. Зацікавленою стороною у подробиці грамот був польський уряд, який хотів доказати цими документами законність посідання поляками на землях українських галицьких церков. Насправді ж більшість достовірних грамот галицького князя Льва Даниловича була спалена під час спустошень Галичини ордами монголо-татар у XIV ст. [5, с.81-93].

* Пом'яники - це документальні свідчення з історії культових споруд Галичини XIII-XIX ст., що зберігались у місцевих церквах та монастирях краю.

Інша, видана істориком, митна грамота берладського князя Івана Ростиславовича є, без сумніву, автентичною. Бо вона, стосовно своєї мови, правопису і змісту, носить на собі прикмети місцевості і часу, де і коли була складена. Хоча, на думку А.Петрушевича, палеографам треба визначити правильність її почерку і опис формату. Щодо змісту цієї грамоти, то вона проливає світло на діяльність Берладського князівства, яке знаходилось на периферії між галицькими і румунськими землями. Перед цим дана грамота була опублікована у румунському журналі "Instrucțiunea publica" у січні 1862 року [10]. А.Петрушевич опублікував актові матеріали (7 документів латинською і польською мовою) щодо затвердження капітули єпископського собору у Львові. Хронологічні рамки цих документів – 1772-1775 роки. Це – переважно листи вищих ієрархів церкви [9, с. 134-149].

Важливе наукове зацікавлення становить збірник актових матеріалів з історії Південно-західної Русі, виданих дослідником [11]. У ньому було поміщено 24 документи, що в основному стосувалися історії галицьких церков XVI – XVIII ст. Особливу увагу привертають 5 грамот київського митрополита Михайла Рогози до братської церкви Успіння пресвятої Богородиці у Львові (кінець XVI ст.), які стосуються суперечностей між львівським єпископом і братством.

Оригінальними є, на нашу думку, дарча грамота польської короля Владислава IV, вручена брацлавському воєводі Станіславу Потоцькому у Галичі 12 липня 1629 року на земельні угіддя Скитського монастиря, і лист московського патріарха Іоакима до львівського єпископа Йосифа Шумлянського щодо встановлення галицької митрополії (22 жовтня 1689 року).

Дослідник публікував матеріали з історії Південно-західної Русі і в іншому періодичному виданні – "Временникъ Института Савропигійського" (5 документів). Серед них важливим, на наш погляд, є устав Святооунуфріївського братства у Львові XVII ст., у якому подані усі обов'язки та повинності братчиків, тих, хто хоче записатись до братського реєстру [16]. Зауважимо, що дане братство було за розміром друге після Савропигійського Успенського братства у Львові.

Велике значення мала публікація документів А.Петрушевичем з історії Савропигійського Успенського братства. Умовно даний актовий матеріал можна поділити на три частини: 1) грамоти константинопольських, антиохійських і олександрійських патріархів та київських митрополитів; 2) листи молдавських господарів та їхнього оточення; 3) послання Савропигійського Успенського братства.

Дослідник видав 14 патріарших грамот кінця XVI ст. [13], серед них найбільше грамот константинопольського патріарха Єремії (9), які присвячені, головним чином, затвердженню уставу та постановам братства, непростим відносинам останнього з львівським єпископом Гедеоном

Балабаном. На наш погляд, найбільш цікавою є грамота антиохійського патріарха Іоакима від 1 січня 1586 року, що була надана Успенському Ставропігійському братству. Антиохійський владика, подорожуючи по Україні для збирання милостині, особисто дізнався про становище руської церкви у Речі Посполитій та переконував львівське братство, щоб заснували прихідську школу, побудували друкарню та відновили після пожежі церкву. Дана грамота була виписана дослідником з давньої рукописної книги Львівського Ставропігійського братства, що містила у собі патріарші грамоти на грецькій і руській мовах, виданих з кінця XVI ст. [13, с.113-120].

Оригінальною за наповненістю матеріалу є публікація А.Петрушевичем 10 грамот і послань Львівського Ставропігійського братства, які датуються 1592 роком. Вони цікаві широтою географії діяльності братства. Зокрема, йдеться про тісні і приязні відносини братчиків з київським митрополитом Михайлом, молдавським господарем Ароном, новгородським воєводою Федором Скумнином, олександрійським патріархом Мелетієм, а також з віленським братством. У цих посланнях Львівське Ставропігійське братство просило церковних і державних правителів допомоги у справі відновлення зруйнованої пожежею Успенської церкви, покращення діяльності школи та друкарні [17]. Грамоти київських митрополитів, які опублікував дослідник, теж стосуються поданої допомоги братству по відновленню спаленої Успенської церкви [25].

А.Петрушевич опублікував листування між братством та перемишльським і самборським єпископом Михайлом Копистянським. Зокрема, єпископ просив керівництво Ставропігійського братства про надання двох вчителів та помічника для перемишльської школи, з чим братчики погодилися [32].

Послання львівського Ставропігійського Успенського братства (ix 11), що видані істориком, цікаві широтою географії діяльності братчиків наприкінці XVI – на початку XVII ст. [34]. Братство підтримувало тісні контакти з київськими митрополитами, константинопольськими та антиохійськими патріархами, російськими царями тощо.

Важливий документальний пласт становлять листи молдавських господарів та їх оточення, що складається з кількох частин. У першій опубліковані 17 листів молдавського господаря Олександра Лопушняну [35]. Головним чином, вони присвячені питанню допомоги молдавського правителя в будівництві православної церкви для львівських міщан. Цей документальний матеріал яскраво показує складне політичне, економічне і культурне становище руських жителів міста Львова у другій половині XVI ст. У другій частині дослідником подано 16 листів молдавських господарів Петра і Ієремії Могили за 1590 – 1605 роки [36]. Вказані

господарі надали посильну фінансову допомогу для відновлення пошкодженої Успенської церкви пресвятої Богородиці у місті Львові. Найбільша кількість документів опублікована у третій частині – 33 [37]. Це листи молдавських господарів, їх жінок та інших високопоставлених осіб до братства з найрізноманітніших питань.

Опублікований матеріал з історії Ставропігійського Успенського братства та церкви А.Петрушевич подав у хронологічному порядку. Публікація кожного документа супроводжується ґрунтовним археографічним описом, де охарактеризовано матеріал, на якому він написаний, підвішену печатку (або печатки), почерк та чорнило. Для полегшення читання дослідник подає історико-біографічні довідки про авторів документа.

Найважливішою публікацією документів є збірка літописних записок під назвою “Сводная Галицко-Русская летопись”. Це плід багаторічної праці А.Петрушевича над історичними джерелами [26]. Її хронологічні рамки охопили два століття (1600 – 1800), загальний обсяг трьох томів основного тексту та доповнень до них сягнув 3343 сторінки.

Поява цієї фундаментальної праці була прийнята істориками по-різному. Якщо історики старорусинського напрямку, до якого належав і А.Петрушевич, називали цей твір “вікопомним трудом”, то представники народовецького напрямку критично оцінювали його [2; 53].

У вступі до “Сводной Галицко-Русской Летописи с 1600 по 1700 год” А.Петрушевич відзначав: “Вельмишановний читач мого Літопису буде здивований різноманітністю зібраного у ній історичного матеріалу, який я під кожним роком намагався розмістити по його відносній важливості. Зібравши за хронологічним принципом цей матеріал, який на перший погляд вважається не дуже важливим, – хотів таким чином зробити послугу допитливому читачу, надаючи йому право користуватися зібраним багатим матеріалом. Він знайде багато цікавих даних з історії руської церкви і краю, зокрема тут поміщено історичні відомості про наші міста, монастирі, церкви, церковні братства, руські роди...” [27, с.2].

Для збирання джерельних матеріалів до цього документального збірника було використано величезну кількість виписок із друкованих загальновідомих історичних праць. Проте є багато оригінальних, раніше не опублікованих документів. Вони знаходились у архівах і бібліотеках львівського Ставропігійського братства, львівської митрополичої капітули, Добромильського, Перемишльського, Унівського, Підгорецької о монастирів тощо.

Прикметно, що ці документальні свідчення стосувались переважно історичної долі тих чи інших церков та монастирів Галичини. Особливо помітно використання таких історичних джерел, як пом'яники культових споруд, що у XVI – XVIII ст. знаходились при церквах та монастирях

краю. А.Петрушевич скрупульозно їх досліджував. У них вказувались українські, польські, литовські родини, які надали посильну допомогу для благоустрою культової споруди. Цікавими з цього приводу є пом'яники Унівського, Язеницького, Угорницького монастирів та церкви Воскресіння Христового у Станіславі [27, с.24-27, 56, 206-207, 334-335].

А.Петрушевич використав величезний актовий матеріал про діяльність львівського єпископа Йосифа Шумлянського на початку XVIII ст. Цікавим, на нашу думку, є лист єпископа до папського нунція Спінолі з приводу наміру львівського Ставропігійського братства підпорядкуватись римському папі [38, с.40-41].

Дослідник у даному документальному збірнику використав багато урядових польських документів з XVIII ст. Головним чином вони були присвячені питанню насильницької церковної політики ордену єзуїтів та василіан щодо українського населення Галичини [38, с.185, 188-189, 191]. Показовими є також документальні свідчення А.Петрушевича з приводу політики австрійської влади в Галичині після приєднання її до імперії у 1772 році. І аж на кожній сторінці збірника зустрічаються цитовані дослідником імператорські укази, патенти, закони.

Історик у кінці останнього тому “дополнений” помістив текст “Памятной книги” пароха української церкви святої Варвари у Відні о.Ієроніма Стрілецького. Цей матеріал стосується історії руської (української) церкви у Галичині [44, с.411-422; 45].

Опублікований матеріал “Сводной Галицко-Русской летописи” є надзвичайно невпорядкований. Тому й важко його згрупувати з погляду проблематики. Сам А.Петрушевич відзначав, що варто було б скласти “ключ” або вказівник різноманітних відомостей, які відносяться до предмету вивчення руської історії, географії, словесності, руських родоводів, старожитностей тощо [44, с.VIII-IX]. Однак як і за його життя, так і після смерті не було здійснено класифікацію документальних матеріалів збірника.

“Сводная Галицко-Русская летопись” XVII – XVIII ст. – це тільки частина документальних матеріалів, що зібрав і видав А.Петрушевич. Він зібрав ще матеріали, які стосуються історії Галичини XIV – XVI ст. Вони зберігалися в “Музеї ім. о. А.Петрушевича” при бібліотеці “Народного Дому” і чекали на своє опрацювання та видання. Проте після його смерті була видана лише незначна частина неопублікованих рукописів [48].

А.Петрушевич підготував також працю під назвою “Сводная Молдаво-Русская летопись”, яка є результатом наукових історико-археологічних досліджень у буковинських та молдавських православних монастирях. Ця праця залишилась у рукописі. За згодою автора користувався нею професор Чернівецького університету Е.Козак, щоб доповнити свої твори про надгробні і церковні написи. У цьому “літописі” подано досі невідомий

матеріал до історії молдавських господарів, сучавських митрополитів, радoveцьких єпископів, більших румунських монастирів тощо [3, с. 117-118].

Незаперечні заслуги історика як видавця літописів. Він опублікував "Волинско-Галицкую летопись", передрукувавши її з "Полного собрания русских Летописей" та "Львовськую летопись" за оригіналом з архіву Успенського братства [12; 18].

А.Петрушевич вважав, що християнство в Польщі було прийнято у IX ст. Як доказ цього, він опублікував легенду про введення християнства на цій території. Історик висловлював припущення, що автором цього документа міг бути невідомий росіянин, який жив у кінці XVII ст. А.Петрушевич знайшов цей невеличкий документ у віденській імператорській придворній бібліотеці у каталозі старослов'янських рукописів під назвою "Fragmenta historica russica" [29].

А.Петрушевич розгорнув археографічну діяльність у часописі "Слово", опублікувавши сторінково невеликі документи під рубрикою "Ответы и вопросы". З приводу появи цієї рубрики історик зазначав: "Гласність міркування про якийсь предмет історичної науки для неї велику користь приносить, аніж письмове приватне листування, що ведеться між двома любителями або знавцями цього предмету. Бо остання залишається недосяжною для інших, які також хочуть взнати про те, що є історична істина. Ось причина, з приводу чого я спробую посередництвом друку відповісти на різноманітні письмові питання і повідомлення, як від знайомих, так і від незнайомих осіб" [21].

Ці невеличкі документи різноманітні за змістом і характером. А.Петрушевич знайомить читачів з книгою "О воспитаніи чадъ в Львовѣ въ друкарни Братской 1609 г.", яку вважав першим педагогічним твором на теренах Південно-західної Русі [22].

А.Петрушевич під цією рубрикою подавав цікаві листування угорського короля Івана Запольського та турецького султана Амурата, які так чи інакше мали відношення до складної суспільно-політичної ситуації в Україні XVI - XVII ст. [23]. Зокрема, у листі турецького султана Амурата до польського короля Владислава IV від 7 березня 1637 року подані цікаві матеріали про невдоволення керівництва Порти діяльністю українських козаків, які проводять часті походи проти татар і турків. А.Петрушевич використав даний лист з рукопису під назвою "Fragmenta historica codex ruscicus sacc. XVII", що зберігалась в імператорській придворній бібліотеці у Відні. Історик знайомить читачів "Слова" з таким соціально-економічним явищем XVII ст. в Україні, як займанщина, тобто оренда руських церков євреями. Для цього він послуговувався записками каноніка львівської митрополічної капітули латинського обряду Івана Фоми Юзефовича, які той уперше опублікував [24].

А.Петрушевич видав грамоту лятовийського старости Іоанна Гневоша від 20 березня 1589 року, де вказувалось про надання ним у користування земельними маєтками сіл Козлів, Бубнів та Заячичі коронному хорунжому Марку Собеському. Цей документ оригінальний тим, що був написаний білоруською мовою у Варшаві. На думку А.Петрушевича, це свідчить про те, що руською мовою у діловодстві Речі Посполитої користувались навіть у кінці XVI ст. [33].

Історик вивчав питання падіння Візантійської імперії та її вплив на подальший розвиток політичних подій в Україні у XV – XVI ст. З цього приводу він опублікував документ “Последние видение святого пророка Данила”, де поміщено цікаві дані про захоплення турками Константинополя у 1453 році. На думку А.Петрушевича, автором цієї замітки був не якийсь пророк Данило, а особа церковного сану, ймовірно руського або грецького походження, яка вболівала за жителів Константинополя [6, с.49-51].

Значний внесок зробив А.Петрушевич у наукове опрацювання і видання середньовічних документів, що стосуються історії козаччини. Заслуговує на увагу досліджений істориком цікавий лист тосканського посла Талдуччі, який був очевидцем страти козацького ватажка Івана Підкови 1578 року у Львові [28]. Італієць яскраво описує ці події, характеризуючи героїчну незламність ватажка. А.Петрушевич опублікував народну думу про козацького гетьмана Петра Сагайдачного, а також його два останні листи до польського короля Сигізмунда. Гетьман просить короля, щоб польська шляхта не знущалася з українського народу [41].

Відзначається оригінальністю лист козацького гетьмана Пилипа Орлика [20]. Даний документ, написаний латинською мовою, зберігався у Римі. Пилип Орлик звертався у цьому листі за допомогою до ордену єзуїтів. За це він мав повернути Україну до римо-католицизму.

Дослідник цікавився проблемами відносин української церкви з Римом. Унікальним є опублікований ним величезний документ – послання руського духовенства, князів та панів до римського папи Сікста IV у 1476 році [14]. Дане послання було надруковано за списком, який знаходився в архіві галицької митрополії у місті Львові і був складений з паралельним перекладом латинською мовою, що його виконав невідомий нам автор. На думку А.Петрушевича, послання уже в XVIII ст. було великим раритетом. Вперше слов'янською мовою опублікував його Іпатій Потій у 1605 році у Вільні.

А.Петрушевичу належить ряд виданих документів з історії Берестейської церковної унії. Заслуговує на увагу опублікований ним договір руського і латинського духовенства у справі церковного єднання з римським престолом, який написаний польською мовою. Історик зауважує, що українські заможні роди непричетні до складання тексту документа,

оскільки вони тут не згадуються [46, с. 1-3]. Цікавим є лист польського короля Сигізмунда III від 2 серпня 1595 року до руського православного духовенства, де вказувалось про надання останнім пільг, якщо приступлять до церковної унії з римським престолом [46, с. 11-14]. Оригінальними є й інші опубліковані істориком документи: лист князя К. Острозького від 21 червня 1593 року до володимирського єпископа Іпатія Потія, офіційний урядовий акт польської влади про справу довершення підписання Берестейської унії, опис подорожі двох руських єпископів у Рим, які вели переговори про підписання церковної унії. При виданні цих документів А. Петрушевич користувався рукописами праць А. Левинського, Х. Філалета, П. П'ясецького, а також "Chronica gestorum in Europa singularium" [46, с. 1-6].

А. Петрушевич вивчав питання паломництва українських людей до Святої землі. Ці мандрівки здійснювали не тільки українці з Наддніпрянської України, а й з Галичини. На доказ цього історик опублікував опис походу в Єрусалим невідомого галицького мандрівника у кінці XVI або на початку XVII ст. [19]. Опис ведеться церковнослов'янською мовою. Він був призначений для львівського єпископа Гедеона Балабана. На думку А. Петрушевича, автор даного твору – духовна особа, яка з дозволу єпископа відвідала Єрусалим. Даний текст рукопису належав руському мічанину з міста Тернополя.

Львівський часопис "Вестник "Народного Дома" поміщав різноманітні короткі відомості галицьких істориків і краєзнавців про давні речові та словесні пам'ятки під рубрикою "Словенская старина". Тим першим, хто відкрив відлік повідомлень під цією рубрикою, був А. Петрушевич. Він ознайомив читачів часопису з букварем церковнослов'янською мовою, автор якого парох села Болоховець ієрей Микола Щавинський [40]. Історик також опублікував уривки букваря, надрукованого руською мовою Спиридоном Соболею у місті Кутейні 1631 року. Він відзначав, що буквар раніше зберігався у бібліотеці сенату польського міста Гданська. Це свідчить про те, що місцеві жителі не цуралися руської мови. А. Петрушевич знайомить нас з особою Спиридона Соболя, якого вважав руським друкарем. Спочатку він відкрив друкарню в Києві при дворі митрополита Іова Борецького, де надрукував кілька книг. Однак пізніше переїжджає в Білорусію у Кутейнський монастир, де заснував власну друкарню [43].

А. Петрушевич видав цікаві документальні свідчення про невтішне становище закарпатського духовенства у кінці XVII ст., що містились у "Катехизисі", який було надруковано у словацькому місті Тернаві. На думку історика, автором "Катехизису" є єпископ Йосиф де Камеліс, який керував мукачівською єпископією у другій половині XVII ст. [42].

Окремий пласт становлять документи, присвячені різноманітним церковним питанням. Заслуговує на увагу опрацьований А. Петрушевичем

документ “Степень Митрополитам Киевским и Московским”, що знаходився у каталозі слов’янських рукописів у Відні під заголовком “Fragmenta historica russica” [30]. Тут поміщено перелік руських, київських і московських єпископів та митрополитів XI – XVII ст. і деякі дані з їх церковної діяльності.

А.Петрушевич переглянув і видав архієратикон київської митрополії середини XIV ст. [47], де вміщений цікавий матеріал про спосіб вибору і призначення у дияконський та священничий чин світських осіб. Зберігався він у бібліотеці галицького митрополита Андрія Шептицького. Публікацію документа супроводжує ґрунтовний археографічний опис, коментарі.

Історик опрацював і видав частину матеріалів молитовника познанського воєводи Криштофа Опалінського, який був написаний у кінці XVII ст. Молитовник цінний тим, що тут поміщені різноманітні дані світського і церковного змісту. У кінці тексту А.Петрушевич знайомить читачів з біографічними довідками тих людей, яким у різний час належав цей молитовник [51]. Перебуваючи у василіанському монастирі у селі Підгірцях Золочівського округу, що на Львівщині, А.Петрушевич переглядав стародруки церковних книг, де помітив цікавий рукопис аскетичного та історичного змісту про життя і діяльність засновника Манявського монастиря Іова Княгиницького. Рукопис складається з трьох частин. Автором його був ієромонах Ігнатій з Любарова. Історик опублікував лише другу частину цього документа, яку вважав найбільш важливою до історії руської церкви. Він відкидав деякі твердження істориків, які заперечували давність Манявського скиту. Текст опублікованого рукопису написаний церковнослов’янською мовою [7]. А.Петрушевич надіявся видати й інші дві частини цього рукопису, а також історичні акти і записки про долю Манявського монастиря після смерті Іова Княгиницького, але це йому не вдалося зробити.

Дослідник також співпрацював з польським часописом “Przegląd archeologiczny”, де під рубрикою “Матеріали історичні” спільно з галицьким істориком І.Шараневичем опублікував різноманітні документи з пізнього середньовіччя в Україні [49]. Це переважно польські урядові актові матеріали XVI – XVIII ст.

Змістовно оригінальним видається опублікований дослідником у цьому часописі діаріуш (щоденник) холмського єпископа Порфирія Важинського з кінця XVIII ст. [50]. Це неоціненне джерело до вивчення падіння Речі Посполитої. Очевидець і безпосередній учасник тих подій описує переважно військові поразки Речі Посполитої, що призвели до розпаду могутньої держави.

А.Петрушевич опублікував цікавий рукопис у перекладі з польської мови під назвою “Stan historyi narodu polskiego”, який написаний у Варшаві

1791 року невідомим на той час сучасним польським політиком. Хоча по назві документ присвячений історії Речі Посполитої, але приділяється багато уваги взаєминам між греко-католиками і православними, йдеться про відношення до них польського уряду у XVI – XVII ст. Автор документа відкрито захищав православних і засуджував керівництво Речі Посполитої, що підтримувало католиків. Саме цей фактор, на думку невідомого очевидця подій, спричинив падіння Речі Посполитої у кінці XVIII ст. [8, с. 126].

При виданні документів А.Петрушевич послуговувався тими археографічними принципами, які використовували його колеги-археографи на Наддніпрянській Україні. Дослідник намагався якнайточніше відтворити тексти рукописних оригіналів, над котрими ще ніхто не працював. На думку Пилипа Свистуна, він змушений був робити це якомога швидше, щоб задовольнити потреби населення у їхньому прагненні знати історію рідного краю. Мета була досягнута [52].

Таким чином, А.Петрушевич вніс значний вклад у становлення української археографії в Галичині. Вивчені дослідником найрізноманітніші питання джерелознавства дали йому змогу більш глибоко простежити за плином історичних процесів у Галичині, а “Сводная Галицко-Русская летопись” вважалася цінним матеріалом до вивчення історичних пам’яток краю. Завдяки А.Петрушевичу в галичан пробудився інтерес до свого минулого. Навіть сільські священики, вчителі та особи, які не займалися наукою, почали друкувати в галицьких періодичних виданнях історичні статті. Більшість опублікованих дослідником матеріалів і сьогодні не втратила своєї наукової вартості. Ними послуговуються у своїх дослідженнях сучасні історики.

1. Центральний державний історичний архів України у Львові. – Ф.765, оп.1, спр.1, арк.1-2.
2. Антонович В. Критика. Сводная Галицко-русская летопись з 1700 до конца Августа 1772 года. Составил А.С. Петрушевич // Киевская старина. 1888. – Т. XXI. – С.45-52.
3. Максимчук І. О. Нарис історії роду Петрушевичів. – Чікаго, 1967.
4. Петрушевич А. Подробное описание помяника Крестовоздвиженской церкви Успения Пресвятой Богородицы в Львове // Зоря Галицка. – 1851. – Ч. 67.
5. Петрушевич А. (Пересмотр грамот князю Льву приписываемых) // Галицкій историческій сборник издаваемый обществом Галицко-русской Матицы Львов. 1854. – С.81-94
6. Петрушевич А. Цареград и турки // Семейная бібліотека. 1856. Кн.1. – Ч.4. – С.49-51
7. Петрушевич А. Жизнь Преподобного отца Иова, основателя Ставропигіальной Скитской обители чину св. Василия, списана современникомъ Иеромонахомъ Игнатіемъ изъ Любарова // Зоря Галицкая jako альбумъ на годъ 1860. – Львовъ, 1860. С.225-252.
8. Петрушевич А. Исторический очерк о состояніи польского народа в 1791 году // Галичанинъ. Литературный сборникъ. – Львовъ, 1862 – Кн.1. – Вып.1. – С 124-134.
9. Петрушевич А. Акты относящіяся до затверждения Капітулы Епископского Собора во Львове // Галичанин. – 1862. – Вып.1. С.134-150.
10. Петрушевич А. Уставная таможенная Грамота Берладского Князя Ивана Ростиславича с 1134 года // Слово. 1862. – Ч.86
11. Петрушевич А. Акты относящіяся к истории Южно-Западной Руси // Науковий сборник

- издаваемый обществом Галицко-русской матицы. – Львов, 1867 – С.365-378; 1868. – Вып.1.– С.70-160; Вып.2. – С.289-352.
12. Петрушевич А. Львовская летопись с 1498 по 1649 год. – Львов, 1868. – 40 с.
13. Петрушевич А. Патріяршія грамоты изданы в пользу Львовскаго Ставропігійального Братства при храме Успенія Пресвятой Богородицы // Временник Института Ставропігійского с месяцесловом. – Львов, 1869 – С.113-140.
14. Петрушевич А. Поселство до Папежа Рымского Сикста четвертаго от духовенства и княжат и панов русских з Вильна року 1476, месяца марта, 14 дня // Литературный сборник издаваемый литературным обществом Галицко-русской матицы. – Львов, 1869. – С.223-260.
15. Петрушевич А. О потребе нового изданія сочиненія Дениса Зубрицкого: Kronika miasta Lwowa // Слово. – 1870. – Ч.13.
16. Петрушевич А. (Грамоти, що відносяться до Південної Русі) // Временник ... – 1870. – С.129-152.
17. Петрушевич А. (Грамоти, що відносяться до Львівського Ставропігійського братства) // Временник ... – Львов, 1871. – С.129-152.
18. (Петрушевич А.) Волинско-Галицкая летопись, составленная с концем XIII века (1205 – 1292). – Львов, 1871. – 96 с.
19. Петрушевич А. Путник о граде Иерусалиме составлен неизвестным Галицко-русским паломником между 1597–1607 годами // Литературный сборник ... – Львов, 1871. – С.99-125.
20. Петрушевич А. Письмо Филиппа Орлика, гетмана приднепровских козаков к генеральному ассистенту Езуитов в Риме, писане из Тессалоники 5 Августа 1727 года в деле своего введенія снова в гетманство... // Литературный сборник... – Львов, 1871. – С.158-182.
21. Петрушевич А. Письмо. I // Слово. – 1873. – Ч.3.
22. Петрушевич А. О воспитаніи чад в Львове в друкарни Братской 1609 г. // Слово. 1873. – Ч.8-9.
23. Петрушевич А. Переписка Иоанна Запольского Угорского короля с протом Афонских монастырей Гавриилом с 1534 года // Слово. – 1873. – Ч.21-23.
24. Петрушевич А. Зельманщина // Слово. – 1873. – Ч.42.
25. Петрушевич А. Акта относящіися к возобновленію во Львове сгоревшей Ставропігійальной Успенской церкви, с больницею, страннопріемным домом, школою и типографіею // Временник... – 1874. – С.113-128.
26. Петрушевич А. Сводная Галицко-Русская летопись. – Ч.1: С 1600 по 1700 г. – Львов, 1874. – 700 с.; Ч.2: С 1700 до конца августа 1772 г. – Львов, 1887. – 329 с.; Ч.3: С 1772 до конца 1800 г. – Львов, 1889. – 436 с.; Дополнение: Ч.1 – 1891. – 936 с.; Ч.2 – 1896. – 423 с.; Ч.3 – 1897. – 510 с.
27. Петрушевич А. Сводная Галицко-Русская летопись. – Ч.1: С 1600 по 1700 г. Львов, 1874.
28. Петрушевич А. Казнь молдавского господаря Ивана Подковы во Львове 1578 года // Слово. 1875. Ч.79.
29. Петрушевич А. Веденіе христіанства в Великопольше // Там само – 1876. – Ч.123.
30. Петрушевич А. О кievских и московских митрополитах. Львов, 1876. – 16 с.
31. Петрушевич А. Письмо турецкаго султана Амурата к польскому королю Владиславу IV, писанное из Константинополя 7 марта 1637 года // Слово. 1877. – Ч.83-84.
32. Петрушевич А. Акты относящіеся к исторіи Южно-Западной Русі // Временник... – Львов, 1878. – С.127-137.
33. Петрушевич А. Уступительная записъ Иоанна Гневоша изъ Олексова, старосты Лятовичского на села Козловъ. Бубновъ и Заячичи для Марка Собескаго надворного наружного коронного хорунжаго, издана въ Варшавѣ марта 1589 года // Слово. 1880. Ч.62.
34. Петрушевич А. Акты относящіеся к исторіи Львовскаго Ставропігійального братства // Временник ... – Львов, 1880. – С.137-149.

35. Петрушевич А. Письма Молдавского Господаря Александра к русским гражданам во Львове, занимающимся созданием городской Оуспенской церкви, с 1558 – 1566 годов // *Временник*... – 1881. – С.149-167.
36. Петрушевич А. Продолжение писем Молдавских Господарей, писанных к Львовскому Ставропигийскому братству при церкви Успения пресвятой Богородицы, занимающемся вторично постройкою сей церкви, после пожара тойже в 1571 году // *Временник*... – 1882. – С.149-164.
37. Петрушевич А. Письма к Львовскому Ставропигийскому братству // *Временник*... – 1883. – С.147-175.
38. Петрушевич А. Сводная Галицко-Русская летопись. – Ч.2: С 1700 до конца августа 1772 г. – Львов, 1887.
39. Петрушевич А. Дополнение: Ч.1. – Львов, 1891.
40. Петрушевич А. Словенская старина: 1. Букварь словенского языка из 1815 года // *Вестник "Народного Дома"*. – Львов, 1892. – Ч.113.
41. Петрушевич А. Дума о гетмане войск запорожских Петре Конашевиче Сагайдачном // *Временник*... – 1893. – С.176-181.
42. Петрушевич А. Катехизис, напечатан в городе Тернаве, на Словацчине, в Пресбургском комитате 1698 года, неизвестный русским библиографам // *Вопросы и ответы. Библиографическо-историческія письма*. – Львовъ, 1893. – С.1-4.
43. Петрушевич А. Букварь напечатанный Спиридономъ Соболею въ Кутейн, 1631 года // *Там само*. – С.5-6.
44. Петрушевич А. Дополнение: Ч.3. – Львов, 1897.
45. Петрушевич А. Жизнеописание о. Иеронима Стрелецкого греческого католического пароха св. Варвары в Веди и почетного каноника епископского перемишельского капитула. – Львов, 1897. – 14 с.
46. Петрушевич А. Матеріали для истории Берестейской церковной унії с римским престолом. – Львов: Типография Ставропигийского института, 1896. – 15 с.; Львов, 1899. – 6 с.
47. Петрушевич А. Архїератикон кїевской митрополїи с половины XIV столетїя по с конца XVI столетїя. – Львов, 1901. – 28 с.
48. Петрушевич А. Сводная летопись XVI века (1500 – 1533) // *Вестник "Народного Дома"*. Львов, 1914. – Ч.1-5.
49. (Pietruszewicz A.) *Materyaly historyczne // Przegląd archeologiczny*. – Lwow, 1882-1883
50. Pietruszewicz A. *Wiadomosc o Diaryuszu, czyli dzienniku ks. Porfirego Wazynskiego, biskupa Chelmskiego, od roku 1780 do 1804, dnia 4 Lutego napisanego // Przegląd archeologiczny*. – Lwow, 1882 – S.24-43, 1883 – S.43-72, 38-50.
51. Pietruszewicz A. *Modlitewnik corki Krzyszteofa Opalinskiego, wojewody Poznacskiego, zony Stefana Niemierzyca, wojewody kijowskiego z końca XVII wieku // Teka konserwatorska Rocznik kola c k Konserwatorów starożytnych pomników Galicji Wschodniej* – Lwow, 1892 – S 61-64
52. Свистун Ф. Кто больший: г. Михайло Грушевский или о. А.Петрушевич? // *Галичанин*. 1901. – Ч.217.
53. Франко І. О. Антін Петрушевич Ювилейна сільветка // *Літературно-науковий вісник*. Львів, 1901. Т.ХІІІ. – С.171-193.

Korolko A.

ANTON PETRUSHEVICH'S ARCHAEOGRAPHIC ACTIVITIES

The author of the article investigates the heritage of Galician historian Petrushevich A. The formation of Ukrainian archaeography in Galichina in the second part of the XIX th century is connected with the name of Petrushevich. He was the first to introduce a great amount of Galician historical documents of the XV-XVIII th c. including documents on the history of fraternities and worship erections. The major part of the investigator's published documents haven't lost their scientific value at present time.